

Kriege dosáhl doktorátu filosofie, obrátil se do Vídně, kde promoval na doktora práv 1864. Odtud byl povolán na oděsskou universitu 1870, ale již za dva roky 1872 byl pověřen, aby pro Černou Horu vypracoval zákoník. Třebas vlastně se stal takto duší právní kodifikace černoehorské, neopustil svou vědeckou dráhu, na níž nakonec zakotvil v Paříži. Zemřel 1908 v Rjece. Bogišić je nepochybným průkopníkem mezi slovanskými právními historiky. Jeho metoda — sbírání právních obyčejů — třebas dnes patří nepochybně k metodám příliš romantickým, přece má tu nespornou zásluhu, že poukázala na obyčeje právní jako na právní prameny a jeho vlivem i u nás začaly se sbírat právní obyčeje. Tím se projevil i jeho význam pro naše právní dějiny. vr.

Literatura

EDWIN CANNAN: *Money*. (Peníze a jejich souvislost se vzestupy a poklesy hladiny cen.) Vyšlo u P. S. Kinga — Westminster. Stran 127. — Sedmé vydání této knihy vyšlo v roce 1932 a obsahuje v přídatku krátké historické vyličení, jak Anglie opustila zlatý standard v roce 1931. Ale dílo samo napsáno bylo na sklonku světové války a vyšlo krátce po zastavení nepřátelství. Probírá zevrubně vliv, který má měna a její usměrňování nebo uvolňování vládami nebo cedulovými bankami na tvoření a kolísání cen, přesněji řečeno cenové hladiny. Jeho vznik byl pak podnícen obavami autora, bývalého profesora národního hospodářství na universitě londýnské, aby Anglie nenásledovala špatného příkladu Ruska, Německa a jiných evropských států a nedovolila převýdeje bankovek, který by mohl skončiti neregulovanou a katastrofální inflací.

Autor nedefinuje ve svém díle peněz, ačkoliv po nich nese kniha své jméno. Nečiní tak proto, že se nechce zabývatí *všemi* funkcemi peněz, ani jejich historickým vývojem, nýbrž pouze spojitostí mezi penězi a vzestupem nebo poklesem cen. S tohoto hlediska pak rozumí penězi jednotku, které se obyčejně užívá při koupích a prodejkách, tedy měnovou jednotku. Zjišťuje pak — a na několika příkladech i dokazuje — že změny »všeobecných cen«, jak on říká (general prices), čili cenové hladiny, způsobeny jsou a vlastně jsou totožné se změnami v kupní síle peněz. Tyto vývody směřují hlavně k tomu, aby vyvrátily zakořeněné a nesprávné přesvědčení, jako by kupní síla peněz byla něco nezměnitelného a jako by to byly pouze ceny statků, které v poměru k této konstattní hodnotě stoupají nebo klesají. Že kolísání je oboustranné a současně i vzájemně závislé, dokazují nejlépe cenové indexy. Zjistilo-li se však, že kupní síla peněžní jednotky také stoupá a klesá, naskytá se samozřejmá otázka, proč se tak děje. Prof. Cannan rozvrhuje si vysvětlení tohoto úkazu na tři části.

Nejprve sleduje svůj problém v zemích s čistou zlatou nebo stříbrnou měnou. Kde měnová jednotka jest představována kouskem kovu s vlastní hodnotou směnnou, dán jest vztah mezi cenovou hladinou a penězi směnnou relací drahého kovu ke všem ostatním statkům. Tato směnná relace může podléhati výkyvům jak na straně statků, tak na straně měnového kovu, který jest ovlivňován jednak poptávkou po něm, jednak množstvím, které je k účelům měnovým k dispozici, a jeho každoročním doplňováním. Zde se setkáváme se zajímavými vývody u autora, který popírá správnost Fisherovy teorie o rychlosti oběhu a jejím vlivu na kupní sílu peněžní jednotky; vrátíme se k nim ještě na příslušném místě. Zatím však dochází k závěru, že v těch měnových soustavách, v nichž je měnová jednotka dána určitým obsahem volně razitelného kovu, všeobecná hladina cenová jest v nepřímé závislosti na směnné hodnotě tohoto kovu, která je zase

dána zcela obdobnými zákony jako hodnota každého jiného statku. Cannan upozorňuje opět, že ta závislost je vzájemná a že změny jsou možné na obou stranách. Nejen tedy zvýšená poptávka po zlatě zvýší jeho stranu a stlačí tím všeobecnou hladinu cenovou, nýbrž také naopak velká potřeba statků a jí odpovídající poptávka po nich může snížit cenu zlata a tím podporovati naopak vzestup cen, jak tomu bylo ku př. za světové války ve státech, které si udržely zlatý standard.

Jako další případ studuje Cannan země, kde měnová jednotka dána je určitým množstvím kovu, avšak volná ražba není přípustná a měnová jednotka udržována jest regulací výdeje nad hodnotou svého kovového obsahu. Začíná svůj výklad s hlediska systematického ne úplně správně příkladem dvojité měny nepravé a přechází pak k výkladům, které spadají vlastně pod otázku, čím je dána hodnota *drobných*, jak je patrné také ze zakončení kapitoly, kde přechází přímo k měně papírové.

Valná část této třetí části zabývá se pak vlastně problémem *převýdeje* papírových peněz a polemikou se zastánci rozšiřování oběživa; dochází pak k závěru, že tam, kde obsah měnové jednotky není dán určitým množstvím kovu, její kupní síla a hladina cenová (což jest v obráceném poměru totéž) závisí na vůli těch, kdož mají výdej oběživa v rukou. V době, kdy byla tato kniha po prvé vydávána, t. j. na sklonku světové války, byla v Anglii suspendována směnitelnost bankovek za zlato a ministerstvo financí (Treasury) samo tisklo státovky (Currency Notes), populárně zvané Treasury Notes. Prof. Cannanovi jde tedy o to, aby ukázal vládě, v jejíchž rukou leží tvoření cenové hladiny, následky převýdeje a současně poukázal na její odpovědnost vyvrácením názoru, že výdej oběživa je nekontrolovatelný.

Vlastní podnět k vyličeným vývodům dán byl tedy problémy čistě časovými. Ale zásady z nich dedukované mají platnost všeobecnou a také na pozdějších vydáních knihy nebylo mnoho měněno.

V druhé polovině knihy obírá se autor některými důsledky ze zmíněných zásad plynoucími, zejména jejich poměrem k teorii kvantitní a otázkou, jaký vliv má na kupní sílu peněz poptávka po nich, která vlastně byla osou jeho výkladů i v první části. Zde se však setkáváme s vývody, o rychlosti oběhu, s nimiž nelze souhlasiti. Cannan dokazuje, že rychlost, kterou peníze obíhají, tedy mění majitele, není rozhodnou pro jejich kupní sílu, protože poptávka po penězích má na jejich kupní sílu vliv pouze tehdy, vychází-li od lidí, kteří chtějí peníze *podržet*, nikoliv od těch, kteří je zase chtějí dát dále. Toto svoje tvrzení ilustruje pak příkladem, že také cenu ku př. domů neurčuje poptávka spekulativní, nýbrž poptávka těch, kteří si je chtějí koupit a ponechat. Tato paralela je v prvé řadě pojmově nesprávná a je vyvrácena ku př. denní zkušeností z efektových burs, kde právě spekulativní poptávky způsobují ty největší haussy. Ale je také přímo v rozporu s vývody Cannanovými v první části, kde tvrdí, že při daném počtu domů (v obdobném případě) je poptávka tím větší, čím větší je počet lidí, kteří vlastní jednotlivé domy. Zvyšují skutečně poptávku ti, kdož domy vlastní a chtějí si je nechat? Nikoliv, nýbrž právě ti, kteří buď jich ještě nemají, nebo chtějí svoje domy směnit, tedy dáti do oběhu. Otázka zasluhovala by zevrubnějších úvah, které by však překročily rámec tohoto pojednání.

Dílo končí výkladem o vlivu bank a jejich úvěrové politiky na tvoření cen. Také zde by zasloužilo mnoho tvrzení polemiky, zejména pokud jde o otázku bankovních úvěrů a jejich vztahu k množství oběživa. V části třetí, přidané spolu s některými kapitolami části druhé v roce 1923, obírá se autor nejnovějšími zkušenostmi s tvořením »papírových cen«, jakož i speciálně anglickými otázkami emisní techniky státovek po světové válce a zrušením zlatého standardu v roce 1931.

Dr. Jaroslav Marcha.